

पुरुषसूक्तम्

Purushasuktam

स॒हस्र॑ शी॒र्षा पु॒रुषः॑ ।
sahasra shirsha purushaha|

स॒हस्रा॑क्षः स॒हस्र॑पात् ।
sahasrakshas sahasrapat

स भू॒मिं वि॒श्वतो॑ वृ॒त्वा ।
sa bhumim vishvato vritva|

अत्य॑तिष्ठ॒द्दशा॑ंगुलम् ।
atyatishthad dhashangulam|

पु॒रुष ए॒वेदं॑ स॒र्वम् ।
purusha evedagam sarvam|

यद्भू॑तं यच्च॒ भव्य॑म् ।
yadbhutam yaccha bhavyam|

उ॒तामृ॑त॒त्वस्ये॑शानः ।
utamritatva syeshanaha|

यद॒न्नेना॒तिरो॑हति ।
yadanne natirohati|

ऐ॒ता॒वा॒न॒स्य॑ म॒हि॒मा ।
etavanasya mahima

अ॒तो॒ ज्य॑या॒गश्च॑ पू॒रु॒षः ॥१॥
Ato jyayagashcha purushaha

पादो॑ऽस्य॒ विश्वा॑ भू॒तानि॑ ।
padosya vishva bhutani|

त्रि॒पा॒द॒स्या॒मृतं॑ दि॒वि ।
tripadasya mritam divi|

त्रि॒पा॒दूर्ध्व॑ उ॒दै॒त्पु॒रु॒षः ।
tripadurdhva udaitpurushaha|

पादो॑ऽस्ये॒हाऽऽभ॑वा॒त्पु॒नः ।
padosyeha bhavatpunaha|

ततो॑ वि॒ष्व॒ङ् व्य॑क्रामत् ।
tato vishvajya kramat|

सा॒श॒ना॒न॒श॒ने॒ अभि॑ ।
sashana ashane abhi|

तस्मा॑द्वि॒रा॒ड जा॑यत ।
tasmad viradajayata|

वि॒राजो॑ अधि॒ पू॒रुषः॑ ।
virajō adhi purushah |

स जा॒तो अत्य॑रिच्यत ।
sa jāto atyarichyata |

पश्चा॑द्भूमि॒मथो॑ पु॒रः ॥ २
pashchad bhumimatho puraha |

यत्पु॑रु॒षेण॑ ह॒विषा॑ ।
yatpurushena havisha |

दे॒वा य॒ज्ञम॑तन्वत ।
deva yajnam atanvata |

वस॑न्तो अ॒स्यासी॒दाज्य॑म् ।
vasanto asyasidajyam |

ग्री॒ष्म इ॒ध्मश्श॑रद्ध॒विः ।
grishma idhmash sharaddhavihi |

स॒प्तास्या॑सन्प॒रिधयः॑ ।
saptasyasan paridhayaha |

त्रि॒स्सप्त॑ स॒मिधः॑ कृ॒ताः ।
trissapta samidhaha krataha |

दे॒वा यद्य॑ज्ञं तन्वा॒नाः ।
deva yadjajnam tanvanaha |

अ॒ब॒ध्नन्पु॒रु॒षं प॒शुम् ।
abadhnan purusham pashum|

तं य॒ज्ञं ब॒र्हि॒षि प्रौ॒क्षन् ।
tam yajnam barhishipraukshan|

पु॒रु॒षं जा॒तम॒ग्रतः ॥३॥
purusham jatamagrataha|

ते॒न दे॒वा अ॒यज॑न्त ।
tena deva ayajantaha|

सा॒ध्या ऋ॒षयश्च॑ ये ।
sadhya rishayashchaye|

तस्मा॑द्य॒ज्ञात्सर्व॑हु॒तः ।
tasmad yajnat sarvahutaha|

सं॒भृ॒तं पृ॒षदा॒ज्यं ।
sambhritam vrishadajyam

प॒शूग्स्ता॑श्च॒क्रे वा॒यव्या॑न् ।
pashugasta gashchakre vayavyan|

आ॒र॒ण्यन्ग्रा॒म्याश्च॑ ये ।
aranyan gramyashcaye|

तस्मा॑द्य॒ज्ञात्सर्व॑हु॒तः ।
tasmad yajnat sarvahutaha|

ऋचः॑ सामानि जज्ञिरे॑ ।
richa ssamani jāgnire

छंदा॑गंसि जज्ञिरे॑ तस्मात्॑ ।
chandhagamsi jāgnire tasmāt

यजु॑स्तस्मादजायत॑ ॥ ४
yajus tasmad ajayata

तस्मा॑दश्वा अजाय॑न्त ।
tasmadashva ajayanta

ये के॑ चो॒भया॑दतः ।
ye ke chobhaya dataha

गावो॑ ह जज्ञिरे॑ तस्मात्॑ ।
gavo ha jāgnire tasmāt

तस्मा॑ज्जा॒ता अजा॑वयः ।
tasmād jnata ajavayaha

यत्पु॑रुषं व्यदधुः॑ ।
yatpūrusham vyadadhuhu

कति॑धा व्यकल्पयन् ।
kadhita vyakalpayan

मुखं॑ किमस्य॒ कौ बा॒हू ।
mukham kimasya kau bahu

कावू॑रू पादावुच्येते॑ ।
kavuru padavuchayate

ब्राह्म॑णो॒ऽस्य॑ मु॒खमा॑सीत् ।
brāhmaṇosya mukhamasit|

बा॒हू रा॑ज॒न्यः कृ॒तः ॥५॥
bahu rajanyah kritaha|

ऊ॒रुत॑दस्य॒ यद्वै॑श्यः ।
uru tadasya yadvaishyaha|

प॒द्भ्या॑गं शू॒द्रो अ॑जायत ।
padhyagam shudro ajayata|

च॒न्द्रमा॑ मन॒सो जा॑तः ।
chandrama manaso jataha|

चक्षोः॑ सू॒र्यो अ॑जायत ।
chakshoh suryo ajayata|

मु॒खादि॑न्द्रश्चा॒ग्निश्च॑ ।
mukhad indrash chagnishcha|

प्रा॒णाद्वा॒युरजा॑यत ।
pranadvayur ajayata|

नाभ्या॑ आसीद॒न्तरि॑क्षम् ।
nabhya asidantariksham|

शी॒र्ष्णो द्यौः॑ सम॒वर्त॑त ।
shirshno dyauh samavartata|

पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् ।
padhyam bhumirdishash shrotrat|

तथा लोकां अकल्पयन् ॥ ६
tada lokagamm akalpayan|

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तं ।
vedahametam purusham mahantam|

आदित्यवर्णं तमसस्तुपारे ।
adityavarnam tamasastu pare|

सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरः ।
sarvani rupani vichitya dhiraha|

नामानि कृत्वाऽभिवदन्, यदास्ते ।
namani kritvabhivadan yadaste|

धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार ।
dhata purastadya mudajahara|

शक्रः प्रविद्वान् प्रदिशश्चतस्रः ।
shakrah pravidvan pradishashcha tasraha|

तमेवं विद्वानमृतं इह भवति ।
tamevam vidvan amrita iha bhavati|

नान्यः पन्था अयनाय विद्यते ।
nanyah pantha ayanaya vidyate|

य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजंत दे॒वाः ।
yajneṇa yajnamayajanta devaha|

तानि॑ ध॒र्माणि॑ प्रथ॒मान्या॑सन् ।
tāni dharmaṇi pradhmanyasan|

ते॒ ह नाकं॑ म॒हिमानः॑ सच॑न्ते ।
te ha nakam mahimanas sachante|

यत्र॑ पूर्वे॑ सा॒ध्याः संति॑ दे॒वाः ॥ ७
yatra purve sadhyah santi devaha|

अ॒द्भ्यः संभू॑तः पृथि॒व्यै रसा॑च्च ।
adbhya sambhutaḥ prithivyai rasaachh|

वि॒श्वक॑र्म॒णः सम॑वर्त॒ताधि॑ ।
vishvakarmanas samavartatadhi|

तस्य॑ त्वष्टा॑ वि॒दध॑द्रूपमेति॑ ।
tasya tvashta vidadha drupameti|

तत्पु॑रुषस्य॑ वि॒श्वमा॑जानम॒ग्रे ।
tatpurushasya vishvamajanamagre|

वे॒दाह॑मेतं॒ पु॒रुषं॑ म॒हांतं॑ ।
vedahametam purusham mahantam|

आ॒दि॒त्यव॑र्णं॒ तमः॑ पर॒स्तात् ।
adityavarnam tamasah parastat|

तमे॑वं वि॒द्वान॒मृ॒त इ॒ह भ॑वति ।
tamevaṁ vidvan amrita iha bhavati|

नान्यः प॑न्था विद्यते॑ऽय॒नाय॑ ।
nanyah pantha vidyate yanaya|

प्र॒जाप॑तिश्चरति गर्भे॑ अ॒न्तः ।
prajapatishcharati garbhe antaha|

अजा॑यमानो बहु॒धा विजा॑यते ॥ ८
ajayamano bahudha vijayate|

तस्य॑ धीराः परि॑जान॒न्ति यो॒निम् ।
tasya dhirah parijananti yonim|

मरी॑चीनां पदमिच्छ॑न्ति वे॒धसः॑ ।
marichinam padamicchanti vedhasaha|

यो दे॒वेभ्य॑ आ॒तप॑ति ।
yo devebhya atapati |

यो दे॒वनां॑ पु॒रोहि॑तः ।
yo devanam purohitaha|

पूर्वो॑ यो दे॒वेभ्यो॑ जा॒तः ।
purvo yo devebhyo jataha|

नमो॑ रु॒चाय॑ ब्राह्म॑ये ।
namo ruchaya brahmaye|

रुचं॑ ब्राह्मं॑ जनयंतः ।
ruchām brahmam janayantaha|

दे॒वा अ॒ग्रे तद॑ब्रुवन् ।
deva agre tadabruvan|

यस्त्वै॒वं ब्रा॒ह्म॒णो वि॒द्यात् ।
yastvaivam brahmano vidyat|

तस्य॑ दे॒वा अ॒सन् व॒शे॑॥९
tasya deva asanvashe|

ह्रीश्च॑ ते लक्ष्मीश्च॑ पत्न्यौ॑ ।
hrishcha te lakshmishcha patnyau |

अ॒हो॒रा॒त्रे पा॒र्श्वे ।
ahoratre parshve|

नक्ष॑त्राणि रू॒पं ।
nakshatrāni rupam|

अ॒श्वि॒नौ व्या॑त्तं ।
ashvinau vyattam|

इ॒ष्टं म॑निषाण ।
ishtam manishana|

अ॒मुं म॑निषाण ।
amun manishana|

सर्वं^१ मनिषाण ॥१०

sarvam manishana|

ओं शान्तिः^१ शान्तिः शान्तिः ॥

Om shānti shānti shantihi|

